

УДК 330.341.1:656.2

DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i61.127751>

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВАГОННОЇ ДІЛЬНИЦІ

*Назаренко І.Л., к.е.н., доцент,
Корчинська Н.В., слухач магістратури ІППК (УкрДУЗТ)*

В статті на основі аналізу існуючих визначень терміну «інноваційний розвиток» визначено сутність інноваційного розвитку вагонної ділянки: це цілеспрямований систематичний процес позитивних змін якісного стану всіх її підсистем через впровадження інновацій (розроблених як зовнішніми, так і власними силами) в діяльність вагонної ділянки з метою досягнення як цілей інноваційної діяльності, так і стратегічних цілей розвитку систем вищого рівня - вагонного господарства та ПАТ «Українська залізниця».

Ключові слова: інноваційний розвиток, залізничний транспорт, вагонна ділянка

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ВАГОННОГО УЧАСТКА

*Назаренко И.Л., к.э.н., доцент,
Корчинская Н.В., слушатель магистратуры ИППК (УкрГУЖТ)*

В статье на основе анализа существующих определений термина "инновационное развитие" определена сущность инновационного развития вагонного участка: это целенаправленный систематический процесс позитивных изменений качественного

состояния всех ее подсистем путем внедрения инноваций (разработанных как внешними, так и собственными силами) в деятельность вагонного участка с целью достижения как целей инновационной деятельности, так и стратегических целей развития систем высшего уровня - вагонного хозяйства и ПАО "Украинская железная дорога".

Ключевые слова: инновационное развитие, железнодорожный транспорт, вагонный участок

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF RAILWAY CARRIAGE STATION

**Nazarenko I.L., PhD (economics), senior lecturer,
Korchynska N. V., master's student of Institute of retraining and advanced training
(Ukrainian State University of Railway Transport)**

One of major constituent parts of the railway transport is a carriage department, which provides safe and quality transportations with freight and passenger carriages and forms such quality parameters of a transport service as rhythm, reliability, safety, timeliness and others like that. Therefore a timely task is a search of ways of innovative development of both carriage department and railway carriage stations, for what it is necessary to create proper scientifically-methodical base.

The essence of innovative development of railway carriage station is determined in this article on the basis of analysis of existent determinations of term "innovative development. It is a purposeful systematic process of positive changes of the quality state of all railway carriage station subsystems by introduction of innovations (worked out by both external and own forces) in activity of railway carriage station with the purpose of achievement of both aims of innovative activity and strategic aims of development of the higher level systems - carriage department and public joint-stock company "Ukrainian railway".

Keywords: innovative development, railway transport, railway carriage station

Постановка проблеми.

ПАТ «Українська залізниця» - одна з найбільших компаній, яка забезпечує 3% ВВП економіки України і є ключовим стратегічним активом держави, є одним з найбільших платників податку та містоутворюючим підприємством в багатьох регіонах; має ключове значення для підтримки експортного потенціалу держави; має стратегічне значення для розвитку транзитного потенціалу держави – 4 з 10-ти Міжнародних транспортних коридорів проходять через Україну.

ПАТ «Укрзалізниця» має визначну значимість для суспільної стабільності: це ключовий актив для забезпечення мобільності населення і єдності держави - 43% пасажирообігу, в тому числі пільгових категорій громадян; це

найбільший працедавець в Україні – 272 тис. робітників (і понад 400 тис. членів їх сімей), або 1,5% від усіх зайнятих [1].

Вчені у [2] відмічають, що в діючій Стратегії розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2009 р. N 1555-р) вказані певні напрямки розвитку, які неможливо реалізувати без впровадження інновацій. А згідно зі Стратегічним планом розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року (затвердженим Наказом Міністерства інфраструктури України від 21 грудня 2015 No 547), до основних стратегічних напрямів розвитку галузі залізничного транспорту віднесені зокрема: 1) створення нової ефективної моделі державного управління та регулювання у сфері залізничного

транспорту, створення умов для розвитку конкуренції в галузі; 2) створення європейської системи забезпечення безпеки перевезень на залізницях; 3) забезпечення доступності та покращення якості залізничних транспортних послуг; 4) удосконалення логістичних технологій та інтеграція в міжнародні транспортні системи.

Відмітимо, що їх реалізація також передбачає інноваційний розвиток залізничного транспорту, незважаючи на відсутність такого терміну в Стратегії розвитку залізничного транспорту на період до 2020 та Стратегічному плані розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року.

Таким чином, в умовах необхідності підвищення конкурентоспроможності ПАТ «Українська залізниця» та входження до Європейської транспортної системи особливої актуальності набуває проблема його інноваційного розвитку.

Одним з найважливіших на залізничному транспорті є вагонне господарство, злагоджена робота якого формує такі якісні параметри транспортної послуги як ритмічність, надійність, безпечність, своєчасність тощо.

Тому своєчасним завданням є пошук шляхів інноваційного розвитку як вагонного господарства в цілому, так і вагонних дільниць, для чого необхідно створити відповідний науково-методичний базис.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням різних аспектів інноваційного розвитку присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких О.І. Амоша, Ю.М. Бажал, Л.О. Волощук, Н.Л. Гавкалова, В.М. Геєць, В.М. Гриньова, П. Друкер, О.С. Єфремов, В.І. Захарченко, С.М. Ілляшенко, М.А. Йохна, А.І. Ковальов, А.М. Колот, І.В. Космидайло, М.В.Стадник, Р.А. Фатхутдінов, Л.І. Федулова, Г. Чесбро, Й. Шумпетер [3 та ін.]. Незважаючи на те, що

питання інноваційного розвитку досліджуються достатньо тривалий час, в теперішній час в літературі немає загальноприйнятого визначення поняття «інноваційний розвиток підприємства».

Питанням інноваційного розвитку залізничного транспорту присвячені дослідження значна кількість наукових праць, зокрема В.Л. Диканя, В.О. Зубенко, О.Г. Кірдіної, І.Л. Назаренко (Плетникової), Ю.М. Уткіної [2, 4,5 та ін.], Є.М. Сича та В.П. Ільчука [6, 7], І. В. Токмакової [8], М.В. Корінь [9], Т. І. Дем'яненко [10] та інших учених. В їх дослідженнях розглядаються зокрема питання забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту, концепція інноваційно-інвестиційного розвитку залізничного транспорту, адаптивне управління ним, запропонований функціональний механізм адаптивного управління інноваційним розвитком на залізничному транспорті

Проблеми реформування вагонного господарства досліджуються у працях О.Г. Дейнеки, В.М. Астахова та Т.В.Нескуби [11], А. Стукало [12] та інших учених.

Виділення недосліджених аспектів проблеми. Але незважаючи на наявність досліджень в цій галузі, дотепер науковцями не приділялося достатньо уваги проблемі інноваційного розвитку вагонних дільниць залізничного транспорту.

Метою статті є визначення сутності поняття «інноваційний розвиток вагонної дільниці».

Основний матеріал статті. Інновація на залізничному транспорті, на думку О.Г. Кірдіної, - це реалізований пріоритетний напрямок розвитку залізничної галузі, що є результатом науково-творчого пошуку суб'єктів галузі, який призводить до отримання принципово нових (відсутніх раніше) результатів різного характеру (технічних, організаційних, технологічних, фінансових та ін.) та корисності внаслідок використання [13, с. 126]. В цілому погоджуючись з цим

визначенням, зауважимо, що інновація на залізничному транспорті може і не бути результатом реалізації саме пріоритетного напрямку його розвитку, особливо це стосується найпростішого, найнижчого виду інноваційної діяльності – раціоналізаторства, результати якого хоч і в малому ступені, але підвищують ефективність його функціонування.

Як відмічають спеціалісти, головною проблемою вагонного господарства в теперішній час є насамперед знос парку вагонів. За словами начальника Департаменту вагонного господарства, ще у 2015 році зношеність рухомого складу українських залізниць досягла критичної позначки - 90%, і це загрожує зменшенням обсягів вантажних перевезень на третину в найближчі кілька років [14]. Вирішення цієї проблеми неможливе без впровадження інновацій. Для залізничного транспорту це будуть інновації зовнішні (розроблені та впроваджені на вагонобудівних заводах), результатом яких буде будівництво нових моделей залізничних вагонів. Безумовно, вирішення цієї проблеми - це рівень не вагонної дільниці, а вагонного господарства ПАТ «УЗ» в цілому. Але це не означає, що у вагонній дільниці не може здійснюватися інноваційний розвиток. Насамперед визначимо сутність цього поняття.

В літературі існує багато визначень поняття «інноваційний розвиток підприємства». Проаналізуємо основні з визначень останніх років.

Н.І. Чухрай, О.П. Просович [15, с. 33]: інноваційний розвиток підприємства – це досягнення стратегічних цілей і завдань підприємства через формування і реалізацію його інноваційного потенціалу. Безсумнівно, досягнення стратегічних цілей підприємства – це мета його інноваційної діяльності, але в цьому визначенні зроблено акцент на мету, а процес висвітлений недостатньо.

С.М. Шкарлет, В.П. Ільчук [16, с. 32]: інноваційний розвиток промислового підприємства – це процес необоротної закономірної зміни підприємства і бізнес-

процесів у ньому, викликаний розробленням і впровадженням інновацій. На нашу думку, це визначення є недостатньо конкретизованим, у ньому зокрема не вказано мету інноваційного розвитку, спрямованість «закономірної зміни підприємства».

О.Б. Ватченко, Б.С. Ватченко, О.Л. Черевко [17, с. 26]: інноваційний розвиток економічної системи – процес послідовного, еволюційного руху системи до стійкого стану за рахунок формування і дії синергетичних ефектів від різних поєднань факторів виробництва, отриманих під час інноваційних перетворень у системі. Це визначення є достатньо повним, але автори не наголошують, що інноваційна діяльність на підприємстві – не самоціль, а засіб підвищення його конкурентоспроможності.

О.С. Єфремов [18, с. 48]: «інноваційний розвиток підприємства слід розглядати ... як керований процес якісної зміни стану підприємства на основі його інноваційної діяльності». Це, власне, і не визначення, а певна схема, яка може бути розвинута у повноцінне визначення.

О. В. Князь [19] стверджує, що інноваційний розвиток машинобудівних підприємств є сукупністю змін, що відображають інноваційний потенціал, кількість, економічну ефективність впровадження інновацій, а також готовність персоналу машинобудівного підприємства до реалізації інновацій. Це визначення не враховує джерела інновацій, чи вони розроблені на самому підприємстві, чи ні, а також мету інноваційної діяльності підприємства.

Л.О. Волощук [20]: інноваційний розвиток підприємства – це позитивні якісні зміни стану підприємства (що знаходять відображення в зростанні ефективності діяльності, покращенні фінансового стану, зростання ринкової вартості тощо) в результаті здійснення інноваційної діяльності та ефективного використання інноваційного потенціалу. Це в цілому вірно і коректне визначення, однак, воно не враховує можливість

впровадження інновацій, придбаних у інших фірм, а не розроблених як реалізація власного інноваційного потенціалу.

Проаналізуємо також визначення інноваційного розвитку залізничного транспорту. Так, О.Г. Дейнека та Л.О. Позднякова [21, с. 64] вважають, що інноваційний розвиток залізничного транспорту полягає в підвищенні якості і безпеки руху на залізницях України та розширенні спектру технічних можливостей галузі за рахунок розвитку науково-дослідної сфери і своєчасного планування науково-дослідної діяльності. Але в цьому визначенні звужена область застосування інновацій, не враховані інновації адміністративного, організаційного та іншого характеру.

На думку М.В. Корінь [9], інноваційний розвиток залізничного транспорту є орієнтацією стратегічних цілей та пріоритетів діяльності підприємств залізничного транспорту України на створення та впровадження в процес транспортного обслуговування новітньої техніки та технологій, організаційних структур і методів управління, які безумовно сприятимуть поліпшенню якісних і кількісних характеристик діяльності залізничного транспорту, оптимізації процесів логістичного обслуговування та забезпечать підвищення рівня його конкурентоспроможності.

В цьому загалом коректному визначенні, однак, не враховано, що інноваційний розвиток повинен бути систематичним та може базуватися як на внутрішніх, так і на зовнішніх джерелах (інноваціях, розроблених як власними, так і зовнішніми силами).

Треба погодитися з українськими вченими Н.І. Чухрай та О.П. Просович у тому, що інноваційний розвиток підприємства передбачає ведення інноваційної діяльності не тільки в одній вузькій сфері (наприклад, у науково-технічній), він охоплює всі напрямки

діяльності підприємства, що впливають на ефективність його діяльності, зокрема, управління, маркетинг, навчання персоналу, фінанси, логістика тощо. Отже, інноваційному розвитку підприємства притаманний комплексний характер [15].

Тому, на наш погляд, найбільш повним та адекватним є визначення інноваційного розвитку Л.В. Марценюк [23], згідно з яким інноваційний розвиток пасажирської залізничної компанії – це цілеспрямований систематичний процес позитивних змін якісного стану всіх її підсистем (виробничої, маркетингової, фінансової, управлінської та ін.) через впровадження інновацій (розроблених як власними силами підприємства, так і зовнішніми силами) в діяльність пасажирської компанії з метою досягнення як цілей інноваційної діяльності, так і стратегічних цілей компанії та покращення її привабливості для всіх стейкхолдерів (пасажирів, компанії, персоналу, інвесторів, держави). Це визначення побудовано на основі процесного та стейкхолдерського підходів, і тому враховує інтереси усіх зацікавлених в інноваційному розвитку сторін.

Базуючись на цьому визначенні, розробимо дефініцію поняття «інноваційний розвиток вагонної дільниці». Для цього необхідно врахувати, що вагонна дільниця не є юридичною особою, самостійним підприємством, яке виробляє та реалізує певну продукцію (роботи, послуги) та може привабити інвесторів. Вона лише виконує певні функції, які необхідні для створення кінцевого продукту діяльності ПАТ «Українська залізниця» - перевезень, у даному випадку - пасажирських. До цих функцій відносяться зокрема підготовка пасажирських поїздів і окремих вагонів до рейсу; забезпечення кваліфікованими працівниками, що обслуговують пасажирські поїзди; проведення технічного огляду, технічного обслуговування та екіпірування

пасажирських вагонів та організація їх своєчасного і якісного ремонту; забезпечення вагонів поїздів водою, паливом, постільною білизною та чайною продукцією.

Крім того, необхідно відмітити, що джерелами інновацій у таких несамостійних структурних підрозділах ПАТ «УЗ», як вагонна дільниця, можуть бути в основному зовнішні, тому що інноваційна діяльність в них здебільшого зводиться до раціоналізаторської, яка, на жаль, недостатньо стимулюється та їй приділяється недостатньо уваги.

Враховуючи вищевикладене, під інноваційним розвитком вагонної дільниці ми будемо розуміти цілеспрямований систематичний процес позитивних змін якісного стану всіх її підсистем через впровадження інновацій (розроблених як зовнішніми, так і власними силами) в діяльність вагонної дільниці з метою досягнення як цілей інноваційної діяльності, так і стратегічних цілей розвитку систем вищого рівня - вагонного господарства та ПАТ «Українська залізниця».

Висновки і перспективи подальших досліджень.

В статті на основі аналізу основних існуючих визначень поняття інноваційного розвитку підприємства, залізничного транспорту визначено сутність інноваційного розвитку вагонної дільниці: це цілеспрямований систематичний процес позитивних змін якісного стану всіх її підсистем через впровадження інновацій (розроблених як зовнішніми, так і власними силами) в діяльність вагонної дільниці з метою досягнення як цілей інноваційної діяльності, так і стратегічних цілей розвитку систем вищого рівня - вагонного господарства та ПАТ «Українська залізниця».

Напрямок подальших досліджень може бути створення механізму забезпечення інноваційного розвитку вагонної дільниці як складової механізму забезпечення інноваційного розвитку ПАТ «Українська залізниця».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 Основні аспекти стратегії розвитку ПАТ «Укрзалізниця». 2017-2021 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

http://www.uz.gov.ua/files/file/Strategy_Presentation_fin1.pdf.

2 Економіка і організація інноваційної діяльності на залізничному транспорті [Текст]: навчальний посібник. / В.Л. Дикань, О.Г. Кірдіна., І.Л. Назаренко, Ю.М. Уткіна / Під ред. В.Л. Диканя. - Харків: УкрДАЗТ, 2014. – 225 с.

3 Chesbrough Henry. Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology. Boston: Harvard Business School Press, 2003.

4 Дикань В.Л. Забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту [Текст]: монографія. / В.Л. Дикань, В.О. Зубенко. – Х.: УкрДАЗТ, 2008. – 194 с.

5 Кірдіна О.Г. Методологічні аспекти інвестиційно-інноваційного розвитку залізничного комплексу України [Текст]: монографія / О.Г. Кірдіна. – Харків: УкрДАЗТ, 2011. – 312 с.

6 Сич Є.М. Інноваційно-інвестиційний розвиток залізничного транспорту [Текст] / Є.М. Сич, В.П. Ільчук. - К.: Логос, 2002. – 256 с.

7 Ільчук В. П. Інноваційно-інвестиційні системи залізничного транспорту: становлення та розвиток [Текст] / В. П. Ільчук. - К. : Логос, 2004. - 381 с.

8 Токмакова І. В. Адаптивна система управління інноваційним розвитком залізничного транспорту України [Текст] / І. В. Токмакова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2017. - Вип. 57. - С. 137-143.

9 Корінь М.В. Економічний механізм забезпечення інноваційного розвитку залізничного транспорту[Текст] / М.В. Корінь // Зб. наук. пр.. Держ. екон.-технол. ун-ту транспорту. Сер. Економіка і

управління. – К., 2012. - Вип. 20. – С. 112-117.

10 Дем'яненко Т. І. Адаптивне управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств залізничного транспорту [Текст]: дисертація канд. екон. наук: 08.00.04 / Т. І. Дем'яненко; Укр. держ. акад. залізн. трансп. — Х., 2013. — 230 с.

11 Дейнека О. Г. Реструктуризація вагонного господарства залізничного транспорту в умовах реформування [Текст]: колективна монографія/ О. Г. Дейнека, В. М. Астахов., Т. В. Нескуба – Харків : Видавець Іванченко І. С., 2013. – 147 с.

12 Стукало А. Стан і проблеми реформування вагонного господарства Укрзалізниці [Текст] / А. Стукало // Економіст. - 2012. - № 10. - С. 61-63.

13 Кірдіна О. Г. Інновації на залізничному транспорті та рівні їх корисності [Текст] / О. Г. Кірдіна // Економіка транспортного комплексу. - 2010. - Вип. 15. - С. 124-130.

14 Ткачик О. Б. Оновлення застарілого вагонного парку — першочергове завдання Департаменту вагонного господарства Укрзалізниці [Текст] / О. Б. Ткачик // Вагонний парк. - 2015. - № 9-10. - С. 10-13.

15 Чухрай Н.І. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства [Текст]: підручник / Н.І. Чухрай, О.П. Просович. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 500 с.

16 Шкарлет С.М. Інноваційний розвиток підприємства [Текст]: навч. посіб. / С.М. Шкарлет, В.П. Ільчук. -

Чернігів: Черніг. Нац. технол. Ун-т, 2015. – 308 с.

17 Ватченко О.Б. Інноваційний розвиток підприємства [Текст] : навч. посібник. / О.Б. Ватченко, Б.С. Ватченко, О.Л. Черевко. – Дніпро: Університет митної справи та фінансів, АкцентПП, 2017. – 404 с.

18 Єфремов О.С. Управління інноваційним розвитком підприємства [Текст]: монографія. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. – 504 с.

19 Князь О. В. Оцінювання та регулювання інноваційного розвитку машинобудівних підприємств [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 «Економіка і управління підприємствами(машинобудування та приладобудування)» / О.В. Князь. — Львів, 2008. — 21 с.

20 Волощук Л.О. Аналітичні інструменти управління інноваційним розвитком промислового підприємства [Текст]: моногр. / Л.О. Волощук, В.В. Кірсанова, С.В. Філіппова. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2014. – 180 с.

21 Дейнека О.Г. Теоретичні та методологічні складові розвитку залізничного транспорту України [Текст] / О.Г. Дейнека, Л.О. Позднякова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2008. - № 25. – С. 62 - 65.

23 Марценюк Л.В. Інноваційний розвиток пасажирської залізничної компанії: понятійний аспект/ Л.В. Марценюк // Зб. наук. пр. Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна «Проблеми економіки транспорту». – 2017. – №14.